

СТАНОВИЩЕ

относно процедура за присъждане на ОНС „доктор“,

Проф. направление: 2.1. Филология;

Научна специалност: История на българската литература

Тема на дисертацията:

„1894-1895 година – отношения между литературното и политическото“

Автор – докт. Шинка Георгиева Дичева-Христозова

Научен ръководител: доц. д-р Живко Иванов

Вносител – проф. д.ф.н. Цветан Раковски

I. Данни за процедурата и за кандидата. Докторантският конкурс до това последно и официално открито заседание се провежда съобразно със ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане в ПУ „П. Хилендарски“.

Шинка Дичева е била студент в Университета майка, завършва спец. БФ (и история), след това е редовен докторант в научната специалност „История на българската литература“. Процедурата по нейното административно битие е законосъобразна, отговаря на изискванията на ПУ за обучение на докторанти.

Докторант Ш. Дичева има солиден преподавателски актив – както в средното училище, така и в университетския формат на програмите, свързани с историята на българската литература.

II. Описание научните трудове – основен и съпътстващи.

До официалната защита кандидатът има публикувани 1 монография и 9 статии – основната част от тях са свързани с проблеми на българската литература от коментирания период: Ст. Михайловски, Ал. Константинов, Т. Влайков... Това са авторите и контекстите, които ще залегнат в тематичните хоризонти на докторската дисертация на Шинка Дичева.

Самият кандидатски труд е придружен от Автореферат, чийто обем и структура отговарят на съдържанието и научната обосновка на изследването. Годишите на активна публикационна работа (2010-2013) формират рамката на интереса към темата за приплъзването между контекстите на политическото и литературното в края на българския XIX век.

III. Научни приноси. Дисертацията опитва да обособи своя обект като зона на преплитане между литературното и политическото, т. е. да каже доколко литературният процес е или не е уникален, а е зависим и отглася на извънлитературни фактори. Авторът анализира за целта „топоси“ от различен смислов ред – едните са консолидирани от естествената тяга на факта, затова са и исторически ценни (проверими, доказващи някакъв процес – избори, идеологии, политически условия); другите „топоси“ са мотивирани от чисто художествени енергии (тук текстът на докторант Шинка Дичева ползва за опори имена и текстове на Вазов, Ст. Михайловски, Т. Влайков, Алеко Константинов и др.).

Това е предопределило интереса на дисертацията към сложно конструираната мрежа в хоризонта на очакването. В нея важни са точките на пресичане между факт и фикция: литературни творби, политически конфликти, вестникарски текстове, бележки из периодиката, писма, чествания, държавотворчески жестове и пр. Историческата променливост на рецептивния филтър (както биха казали Яус или Ерик Хирш) е важна в случая – не случайно докторантът настоява от Втора глава нататък за двойственото битие на Историческите моменти: те имат привилегията да пораждат различия: да значат едно, когато са въдворени в литературен текст, но и съвсем друго, когато са снети от Стенограмата от заседание на парламентарна комисия или институционална клетка от времето на 90-те г. на XIX век.

В този смисъл попадение е последната част на Трета глава – за „изборите“. Преди почти 30 г. Ал. Кьосев постави една стихосбирка на контекстуалното „течение“ не други, различни от художественото, текстове и доказва разнисмисловите им потенци. Сега в тази последна част на обсъждания труд става нещо подобно: един трудноопределим като жанр текст прелъстява с хуманистични послания читателя – без значение от времето. Но – оказва се – има и друга гледна точка, тази на институционалното говорене. Тя поставя факта в два ракурса, гледа към него от различни идеологически хоризонти. И това води до парадокси – в 1894/95 година езикът на „изборите“ има (за кой ли път?) две обяснения, два позитива и два негатива.

Тогава проблемът за стойността на Алековия фейлетон не само остава отворен и без окончателен смисъл, но и може да „закрие“ тази стойност. А това би променило или изтрило заглавието от списъка на Канона.

Така двойствената 1894/1895 година се изследва и като важен сегмент от процеса на следосвобожденската ни литература, и като драматичен момент от българската история в края на XIX в. Защото тази двойствена година поражда процеси: примерно как традиционното се подменя с модерното; но годината предизвиква и важни паметоорганизиращи акценти: тогава политическото настойчиво заговорва чрез/през литературното. Писателят от този период някак неизбежно е в двете роли на творец и политически деец. Доказват го биографиите на Вазов, Величков, Михайловски, Влайков и ред други имена от нашата социална история на границата на XIX и XX век.

Пак на тази граница се обособяват и двата почерка: на вазовското и над-вазовското писане. Тогава едната българската литература се вслушва и вярва в политическото, а другата усилено деполитизира езика си. Докторантът прави интересни акценти, когато вижда 1894/95-та година като призма, през която се открояват важните литературни теми: едната продължава да инвестира в образите на миналото, другата следи как българското тръгва по света и разказва за други топоси, но винаги през собствената оптика; третата иска да преразкаже отново носталгично-патриархалните сюжети. Тук е пропуснат шансът да се разшири още прокараната теоретическа ниша – защото 1894/95 и година, в която се разделят езиците на литературното: единият е езикът на публицистичното, казано с термина на сп. „Мисъл“ – това е езикът на анекдота. Другият език следва и мисли нов канон: не на социалните, а на интелектуалните потребности.

Казвам за тази пропусната възможност, защото юбилеят на Иван Вазов окончателно циментира проблема „що е канонично?“ – този юбилей въвежда ред, подрежда хаотичните представи за езика на литературата. Според дискурса на Юбилейното този език трябва да бъде етнически определен, т. е. представата за националното трябва да моделира и твореца, и езика, и жанра, и връзките с властта...

Тогава възникват проблеми като този с книгата „Бай Ганьо“ и персонажа Бай Ганьо. [Без значение доколко единна и цялостна е тази книга в първата и в следващите ѝ публикации.] За втори път след Вазов („Драски и шарки“ – т. 1 е от 1893, а т. 2 – от 1895) в средата на 90-те г. на XIX в. Ал. Константинов създава представителна картина на политическото чрез литературното. В това време героят на литературата, макар и да е анти-герой, има претенции да е политически ориентиран. Ето защо в дисертацията толкова важен интерпретаторски сюжет е сюжетът „избори“. И при Вазов, и при Алеко той е разпознаваем като принадлежащ на 90-те г.

IV. Забележки. При внимателен прочит на сравняващите мотиви в тази дисертация ще се открие теоретически зев: при важните съпоставки (Вазов, З. Стоянов, Алеко, Ст. Михайловски) се изпуска акцентът, че самият жанр на фейлетона, пътеписа, памфлета е в критична зона, където се колебаят характеристиките на публицистиката и литературата. И още: че тези форми на езика сами по себе си са способни да експроприират черти от двете сфери и това ги прави най-малкото колеблив доказателствен материал. От друга страна (а може би от същата) несвързан и трудно въобразим в целостта си остава онзи сегмент от дисертацията (с. 92–107), който има пред очи „Сервилия“ от Стоян Михайловски. Двете части на тази подглава са немотивирани една спрямо друга.

V. Заключение.

Дисертационният труд е завършен и приносен. Избраният научен обект е интересен и предполага широки интерпретативни възможности и смели подходи. Докторантът Шинка Дичева отговаря на тези предизвикателства. Имайки пред очи приносния характер на изследването, давам своя положителен вот за присъждането на ОНС „доктор“ на Шинка Дичева-Христозова.

31 януари 2017 г.

Благоевград

Автор на становището: . . . . .

(проф. д.ф.н. Цветан Ракъовски)